

PRESENTACIÓ DEL *LLIBRE BLANC SOBRE LA UNITAT DE LA LLENGUA CATALANA*

PRESENTACIÓ DE LLUÍS ALPERA

Des dels inicis dels estudis de català en la Universitat d'Alacant, des de l'antic departament de Lingüística Valenciana, membre de la Comissió Organitzadora del Segon Congrés Internacional de la Llengua Catalana, la gent del sud que lluita per la supervivència de la llengua i de la cultura, va manifestar en tot moment una especial sensibilitat devers els objectius i els nombrosos actes del Congrés. D'aquí que, sempre se'ns ha presentat l'oportunitat de col·laborar en la divulgació dels seus resultats, hem acudit a la cita.

No fa molt el nostre rector, en un acte en què va fer la seua primera intervenció pública en català, presidia la presentació de la major part dels volums publicats del Congrés corresponents a les diverses àrees generals a càrrec del catedràtic de la Universitat de Tarragona, Joan Martí i Castell.

Ara, amb motiu de l'assistència de catalanòfils de tot el món al IX Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes organitzat per l'AILLC, hem volgut col·laborar, una vegada més, amb la Fundació Congrés de Cultura Catalana i oferir la presentació del *Llibre Blanc* als professors, investigadors i congressistes reunits en aquesta ocasió singular.

Per tant, vam convidar des del Secretariat de Normalització Lingüística de la Universitat d'Alacant, en estreta col·laboració amb el comitè organitzador del Col·loqui i la Fundació, els col·laboradors del llibre presents al Col·loqui perquè ens parlaren del plantejament dels seus

respectius escrits, cosa que feren d'una manera breu els professors Giuseppe Tavani, de la Universitat de Roma, sobre el capítol «Història de la llengua»; Joseph Gulsoy, de la Universitat de Toronto, sobre «Els mots»; Max W. Wheeler, de la Universitat de Sussex, sobre «Les formes», i Georg Kremnitz, de la Universitat de Viena, que va parlar de «llengua i societat».

D'altra banda, el professor Antoni M. Badia i Margarit, com a president del II Congrés Internacional de la Llengua Catalana ens va oferir una justificació sobre el Congrés, sobre els objectius i la confecció de l'esmentat llibre, intervenció que reproduïm íntegra a continuació.

INTERVENCIÓ D'ANTONI M. BADIA I MARGARIT

Com és ben sabut, el Segon Congrés Internacional de la Llengua Catalana (maig de 1986) fou una reflexió aprofundida sobre la situació actual de la llengua i sobre les mesures que caldria prendre per a assegurar-ne la normalització.

L'ordinal «segon» en pressuposa un altre: hi havia hagut un «Primer Congrés». Realment, aquest tingué lloc a Barcelona el mes d'octubre de 1906, en una època en què ho teníem tot per fer. En efecte, a començos de segle, llevat de l'entusiasme universal infós per Mossèn Alcover amb les seves campanyes pel diccionari i les ganes de redimir la llengua de les seves sutzures, comptàvem amb ben poca cosa més. D'ací que el Congrés s'hagués de plantejar les qüestions prèvies indispensables: gairebé tots els textos que s'hi produïren (ponències i comunicacions) giraven entorn de la inexistent i necessària codificació gramatical, sobretot de l'ortografia.

Les conseqüències ja són conegudes. L'any següent era fundat l'Institut d'Estudis Catalans; al si d'aquest, el 1911 hi apareixia la Secció Filològica, que rebia la comesa d'endegar la normativa de la llengua: si aquesta fins aleshores havia depès de persones més abnegades que expertes, l'Institut d'Estudis Catalans, tot salvant l'esperit del Congrés de 1906, hi aportà objectivitat i coneixement, que són a la base de les «Normes ortogràfiques» (1913). Amb aquest text fonamental s'iniciava una empresa que havia de tenir dues altres fites transcendents: la gramàtica (1918) i el diccionari (1932).

No desvinculada del tema general del segon Congrés, existia una qüestió, no pas nova, però sí remoguda de tant en tant (i també a propòsit de l'organització del Congrés): el tema de la unitat de la llengua. La idea era com un corcò. Tant, que «ben aviat s'insinuà, s'afermà i s'imposà el propòsit de fer-hi aparèixer un llibre que mostrés fins a l'evidència allò que encara no sembla prou evident a tothom: la unitat d'aquesta llengua que era l'objecte de les tasques del Congrés». Ací em prenc la llibertat de reproduir, «entre cometes», alguns trossos del pròleg que hi vaig escriure: «És cert que per als congressistes —i per a la immensa majoria de persones mitjanament cultes— un llibre així havia d'ésser redundant: no feia cap falta. Però no és menys cert que no manca qui s'obstina a negar l'evidència. No hauria estat elegant, per part nostra, de descendir al nivell tèrbol de discussions de carrer, on sovint hom vol ventilar aquesta qüestió. No discutiríem. Hi aportariem una obra científica —una altra— per tal d'esvaïr els dubtes dels qui, amb bona fe, encara no ho veien prou clar. I no la fariem nosaltres, per més que no se'ns consideri desconixedors de la matèria. Demanariem que ens la fessin professionals de diversos països, especialistes en català i ensems en d'altres llengües, perquè el conjunt constituït per llurs aportacions no sofrís de cap eventual deformació deguda a mires subjectives».

Tan natural era el projecte d'un llibre com el present, que sorgí gairebé sense adonar-nos-en. Sorgí al bell començ. El vaig anunciar el mateix dia que, al Monestir de Poblet, fèiem pública la convocatòria del Congrés. Era el 30 de juny de 1985. Els professors que foren invitats a redactar el llibre acceptaren la comesa amb unanimitat. No diré «amb rara unanimitat», perquè estava convençut que tots reaccionarien així. Tots ells deixaren altres treballs encetats per venir a donar testimoniatge de la «unitat de la Llengua Catalana». El resultat de tots aquests esforços és el *Llibre Blanc sobre la Unitat de la Llengua Catalana*, aparegut, per fi, el 1989, publicat pel Congrés en col·laboració amb Editorial Barcino.

Set autors té el llibre. Per això hem pogut dir que aquest és un i vari. «És un, per tal com tots els qui l'han compost hi tracten de la mateixa llengua. És vari, per una raó ben simple: cadascun d'ells hi adopta el seu punt de vista de treball». Ultra la diversitat dels capítols (no demanariem pas que tots escrivíssim sobre un mateix aspecte de la llengua), hi ha la provinença geogràfica i l'afiliació de cadascú a un mètode de treball.

Paral·lelament, i amb el suport de la normativa que s'estrenava, el primer terç de la present centúria fou teatre i testimoni d'un desplegament cultural extraordinari, que no haig de descriure i que ens posà al nivell de qualsevol altra cultura valuosa del moment. El colofó en fou, pel que fa al Principat, l'elevació del català a la categoria de llengua oficial (cooficial amb el castellà, de 1932 a 1939).

Després..., el buit, la persecució, l'anorreament. El no-res. En tot cas, caldria tornar a començar partint de zero. Hi començarem. La veritat és que no partíem de zero, sinó del record de l'obra feta i de l'esperança en l'obra que refaríem. A poc a poc, s'anaven guanyant posicions. No m'hi entretindré. I quan ja ens vèiem les orelles, s'anà fent sentir pertot un mateix clam, proferit per moltes veus a l'uníson: «feia falta un segon Congrés de la Llengua Catalana». Confeso que jo hi era molt reticent. ¿Ens podríem permetre que hom posés en entredit l'obra duta a terme en tres decennis fructífers, si ara tot tornava a ésser objecte de discussió? ¿No volien dir res l'Institut d'Estudis Catalans, ni les Universitats, ni l'ensenyament generalitzat, ni les associacions de catalanofília, etc., etc., ni la maduresa que tot plegat implicava? No, no es veia prou clar. Però les veus hi tornaven, cada vegada més insistents: «fa falta un segon Congrés de la Llengua Catalana!».

A la fi, tenint en compte que el 1906 el primer Congrés havia afrontat el problema roent (i aleshores actual) de la manca de normativa, arribarem a la conclusió que un nou Congrés seria acceptable si es consagrava a afrontar el problema roent (i ara no menys actual) de la manca de normalització. Si el Congrés es posava com a tema la normalització lingüística, jo (i amb mi molts d'altres) ja no hi tindríem res a dir. I així férem el segon Congrés de la Llengua Catalana: descentralitzat en l'espai (amb àrees d'estudi que treballaren a Perpinyà, a Andorra, a Girona, a Lleida, a Reus i Tarragona, a Palma de Mallorca i a València) i en la temàtica (mitjans de comunicació i noves tecnologies, dret, sociologia de la llengua, processos de normalització, ensenyament, lingüística social i història de la llengua, respectivament), el Congrés féu la feina que li havia estat encarregada, sobretot en el delicat terreny de la normalització lingüística. Els volums d'Actes, ja gairebé tots publicats, en donen bon testimoni. Una altra cosa és que les conclusions del Congrés encara no s'hagin pogut dur a terme, malgrat els esforços que hi hem enterrat. Però ara no n'haig de parlar.

Heus ací els capítols que constitueixen el llibre i els autors que els han redactat. Naturalment, hi hem adoptat un ordre lògic. D'entrada, la història de la llengua: com aquesta neix, creix i s'aferma, quins són els avatars de la seva singladura, fins arribar a la situació actual. L'autor n'és Giuseppe Tavani, professor de la Universitat de Roma.

A continuació, la descripció de la llengua. Calia examinar-ne l'estructura. I aquesta, en qualsevol llengua, es manifesta a través dels sons i a través de les formes gramaticals. Dels sons se n'ha ocupat Philip D. Rasico, professor a la Vanderbilt University, a Nashville, Tennessee (Estats Units), i de les formes, Max Wheeler, professor a la Universitat de Sussex (Gran Bretanya).

El vocabulari és una altra part essencial de la caracterització d'una llengua. Joseph Gulsoy, professor de la Universitat de Toronto, al Canadà, en fa veure la unitat i les diferències, des de les etapes medievals fins a la llengua moderna. També hi hem tractat del vocabulari tal com l'han vist els lexicògrafs de casa nostra, ara a càrrec de José Antonio Pascual, professor de la Universitat de Salamanca.

Fins ací, els capítols referents a la lingüística pròpiament dita. La llengua, però, ultra una estructura gramatical i lèxica, és quelcom que viu i s'usa en una rica multiplicitat de contextos: així sorgí el capítol sobre llengua i societat, que ha redactat Georg Kremnitz, professor de la Universitat de Viena.

Per fi, Marie-Claire Zimmermann, avui professora a la Universitat de París-Sorbona, aporta el testimoni del llenguatge poètic, des de les constants del qual brolla novament la unitat temàtica més profunda.

En suma, l'obra d'aquests set amics i coneixedors de la llengua catalana constitueix una aportació de primer ordre al coneixement de la llengua catalana. Nogensmenys, ens hem de demanar fins a quin punt el llibre correspon al propòsit inicial. Ací la resposta objectiva és que hi correspon ben poc. I això per dues raons, que exposo en això que segueix.

Primera. Els autors no s'han preocupat excessivament de fer palesa la unitat de la llengua. De tan convençuts que n'estan, cadascun d'ells ha escrit el capítol que li pertocava, segurament pensant que la conclusió salta a la vista de qualsevol lector sense prejudicis. Qui ho diu més clar és Joseph Gulsoy: «Començant amb una nota personal diré que el tema d'aquesta exposició és per a mi, com a investigador del lèxic català, un

dels més atractius, però jo mai no hauria concebut que un dia el plantejaria amb el criteri exprés de demostrar la validesa d'un fet tan evident i obvi com ho és la unitat lingüística entre les zones principals d'aquest idioma. Que la llengua que es parla en el Principat, en el Rosselló, al País Valencià i a les Illes Balears fos una i la mateixa té acceptació tan general entre els romanistes estrangers que causa no poca estranyesa que sigui desitjable reafirmar-ho en un article com aquest dirigit als mateixos nadius» (pàg. 129).

Segona raó. El llibre que presentem és de nivell universitari: escrit per especialistes per a especialistes, era difícil que ni tan sols arribés als polemistes que neguen la unitat de la llengua. Aquests no llegeixen llibres de lingüística i es dediquen a enverinar la qüestió, tot al més, mitjançant lletres als directors de diaris que ja congenien amb ells. El diàleg es feia impossible. Segurament tots ells.